

KENOTÁFIUM

Regényrészlet

S Z A B Ó P A L Ó C Z A T T I L A

Kati kikísért a buszra. Az állomáson megittunk egy kávé, de még így is volt fél óráam a busz indulásáig. Persze, miről beszélgethettünk? Ezúttal csak közvetve a háborúról. Azokról az itteni magyarokról, akik Magyarországra menekültek. Ezúttal én hoztam fel a témát:

– Meséli a Hajni, hogy a Péter meg a Pista tartott költői estet Pesten, és nagy lebögés volt, mert csak a menekült írók-költők, az ottani barátaik és a szervezők mentek el.

Szóba került persze a folyóirat sorsa is, mert amikor Pista elvonult, Péterre hagyta a főszerkesztést, de egy szám elkészítése után aztán már ő is felkerekedett. Pedig ő volt az, aki a legtovább hajtogatta (s talán a legnagyobb meggyőződéssel is . . .), hogy inkább lesz belőle belső emigráns, de ő el nem megy innen. Hát, elment. Nem a Péter, s nem is a Pista kapcsán, de szóba került ott helyben még az is, hogy:

– Szerintem sokan csak azért mentek el, mert számítottak arra, hogy ott majd politikai alapon a háborúra hivatkozva meg tudják alapozni a karrierjüket. Arra számítanak, hogy tőkét kovácsolnak majd abból, hogy ők menekültek. Politikai tőkét. Megragadják a tőkét . . . No ja, a szarva közt! A tőgyét. De ha azt vesszük, Magyarország egy kis ország, s máris (nélkülünk is) megvan a maga alkotói potenciálja . . . Köszöni kérdésünket, jól érzi magát . . . Sokkal jobban, mint mi a bőrünkben . . . Ideig-óráig még ha el is tudja majd viselni ezt a menekültekből adódó túltengést, de maximum egy-két éven belül be kell következnie majd valamiféle összeomlásnak, mert túl magas lesz a potenciál, több, mint a lehetőség, a perspektíva . . . Hacsak nem becsülöm túl a távozottak

jelentőségét. Meg aztán Magyarországon is egyre csak nő a munkanélküliek száma . . . Ki fog eltartani annyi menekültet?

A buszban bóbiskoltam. Hideg volt. Már otthon, a zentai buszállomáson jutott eszembe, hogy milyen szép is lenne taxival hazamennem. Csakhogy az autó, az az egyetlen taxi, ami Zentán létezik, ott állt ugyan, de sofőr nem volt sehol. Kábé tíz percig ácsorogtam ott, vártam rá, de mivel időközben továbbra sem tette tiszteletét a kenyérkeresetét jelentő jármű közelében, csak annyi hasznom lett az egészből, hogy sikerült újfent alaposan összefagynom a nagy ácsorgásban, s aztán még gyaloghattam is hazáig. Az ám – hazám!

„S amint a kis szobába toppanék”, ott látom a konyhában az asztalnál apámat és a Magdít. De ezúttal egyikük sem repült felém, hogy csüngjek „ajkán szóttanul, mint gyümölcs a fán”. Rögtön láttam, hogy nincs minden a legnagyobb rendben, de azért mégsem gondoltam, hogy ennyire. Igazából nem gondoltam semmi rosszra.

– Hát te hol vagy? – kérdezte apám.

– A háromnegyed kettesivel akartam jönni, kint akartam megvárni a vasútállomásnál, de nem jött, pedig kábé tíz perccel később kell odaérnie a központi állomásra. Vártunk-vártunk, de nem jött, így aztán legyalogoltunk szépen Kátival a buszállomásig. A fél háromossal jöttem . . .

– Meghalt a Mama.

Számítottunk rá, meg talán fel is voltunk már készülve erre, mert nagyon le volt már gyengülve az utóbbi hetekben, annyira, hogy még a vécére sem bírt kimenni. Legutóbb, mikor otthon voltam, én vezettem ki. Apám előző este mesélte, hogy néhány nappal korábban a Mama egyik délelőtt fel akarta hívni a Józsi bácsiékat, s ahogy ment a telefonhoz, elesett. Amikor hazaért a munkából, ott találta a földön fekvő szoba közepén. Időközben pedig, amíg ott feküdt – az erőlködéstől-e –, ahogy megpróbált felkelni, összezsúfolta magát. Szerencsére épp akkor érkezett meg az unokatestvérem, Babi (egyébként Gabriella, s abból becéződött, valószínűleg a Gabin keresztül, idáig a név), és ketten mosták le és öltöztették át.

Ott álltam a konyhaszekrénynek (lásd még: kredenc) támaszkodva, feltehetően üres tekintettel és arccal, pedig tele volt a fejem, gondolatokkal, emlékekkel és emlékezéssel. De a belélegzett levegő, az éter is üres volt, s enyhe szédülés kerülgetett.

– No, vesd le a kabátod – szólított meg apám.

A nagy irhabundám volt rajtam. Már a folyosón jártam, amikor levettem, s bent, a szobában csak ledobtam az egyik ágyra. Az járt a fejemben, amit előző este mondtam Katinak:

– Ha megéri az újévet, akkor jó.

Hát nem érte meg. Megálltam az ágya mellett. Keze és lába össze volt kötve. Leguggoltam mellé, és az arcát néztem. Megfogtam a kezét. Még nem hűlt ki teljesen. Mereven bámultam az arcát. Szép volt, most utoljára szép. Már felöltöztették, a legszebb ruháját adták rá (alig volt neki néhány darab). Méltóságteljesen feküdt. Haris szavai jártak a fejemben, amelyeket még a Nicaragua próbáinak kezdetén mondott: Andreas Sam, a kisfiú, szembe kell hogy nézzen a halállal, apja halálával, s a legnehezebb számára, hogy felfogja a halál tényét. Fantáziája, lelke még sohasem volt korábban annyira aktív, annyira élő, mint amikor a halálra gondolt, s ez az egész arra kényszerítette, hogy korán, nagyon korán, alig tíz-egynéhány évesen – felnőjön. A halálhoz, a halál tényének elfogadásához abban a pillanatban, azt hiszem, én sem nőtem fel igazán. Erről meg Kati jutott az eszembe, mert ő mesélte, hogy anyja őt is hasonló módon kényszerítette felnőni, arra, hogy már gyerekként felnőttként kezdjen el gondolkodni. A tizenkét éves lányának találta elmesélni, hogy az apja megcsalja őt, és ezért el fognak válni. Rávette a kislányt, hogy még egyszer beszéljen az apával. Akkor melleleg úgy derültek ki a dolgok, mintha az egész megcsaláshistóriából egy szó nem sok, annyi sem lett volna igaz. A Nicaragua sorai jártak a fejemben:

„I tada odjednom osetih neki čudan
strah, neku dotle nepoznatu muku i
komešanje u crevima, kao da mi je u
stomaku harao ricinus.

Gledao sam u nebo i mislio o tome
kako je, eto, umro moj otac, kako će
ga sada zakopati i kako ga nikad
neću upoznati. Stajao sam kao
skamenjen i mislio kako
ću i ja jednog dana morati da umrem.”

Fogalmam sincs, meddig guggolhattam ott az ágy mellett a kandalló-
nak dőlve, lehajtott fejjel. A nyitott ajtón át éreztem, hogy apám és a

Magdi engem figyel. Csendben voltak. Némák. Arra gondoltam, hogy mennyi élet, mennyi gondolat, mennyi emlék szakadt most félbe öreganyám kihülőfélben lévő testében. Volt valami a szobában, valami megfoghatatlan, valami szavakkal elmondhatatlan, valami légüresnek tetsző, mégis nagyon is kitöltött tér, mintha a testi kötöttségtől megszabadult lelke, testi matériájától megcsupaszított emberi mivolta, a még mindig az élethez tartozó része ott lebegett volna a szobában (abban a szobában, melyhez életének utolsó éveiben a leginkább kötődött) – pontosan meghatározhatóan – az asztal felett, mintha körülvette volna a csillárt meg tudom is én . . . Talán arra várva, hogy a test földre helyezésével végképp megszabadulhasson a földi léttől, elrepülhessen, ahogy annak már lennie kell, egy új életbe, fel a mennyek országába, vagy csak hogy szabadon lebeghessen talán ott, talán máshol is, tovább, akár az idők végezetéig is, a földi lét számunkra ismeretlen és kiszámíthatatlan régióiban, szféráiban, vagy már abban, ugye, amije ennek van. Esküdni mernék, hogy volt ott valami, valami furcsa. Leginkább légüres térhez tudnám hasonlítani, ám éppen az volt a lényege, hogy nem volt üres, nem mentes a légtől, hanem sokkal inkább egy kitöltött, igenis kitöltött, nagyon is kitöltött, kiterjedésében is jól behatárolható – valami. Amit nem éreztem zavarónak. Inkább mondhatnám, hogy jóleső érzés volt ott tudnom azt, mert az adott pillanatban a Mamával azonosítottam, a lelkével, vagy ha nem jó ez a szó, akkor az élethez tartozó részének azzal az elemével, amelynek távozásával/elvonásával csak az élettelen test marad hátra. Aminek távoznia kell ahhoz, hogy beálljon a halál. Ami . . . Ami ott lebegett. Megfoghatatlan érzés: a test, az élet nektárja, mozgatóereje nélkül. Tanácstalan voltam. Tanácstalan vagyok.

Hirtelen ugrottam fel és vonultam ki a konyhába. Becsuktam magam mögött az ajtót. Szó nélkül kapcsoltam be a sparhetot, és keresgélni kezdtem.

– Kávét akarsz főzni? – kérdezte apám.

– Igen.

Felraktam a vizet, és rágyújtottam egy cigire. Leültem. A cigaretta remegett a kezemben. A parazsat figyeltem, gyászos táncát. (Most megint főzök egy kávét.) Csak néhány perccel később tudtam megkérdezni, hogy mi történt.

– Én a Józsi bácsival fent voltam Pánában bekötözni a fákat – kezdte apám –, mert nagyon hideg van mostanában. Egykor értem haza. Ott

ült az ágya szélén, a kezében a tálca, amit még reggel készítettem oda neki. Reggelizett. A felét megette, a másik fele meg ott volt a kezében. A szája megkékült. Kivettem a kezéből a tálcat, megráztam. Lefektettem és telefonáltam.

– Megfulladt? – kérdeztem.

– Az orvos csak annyit mondott, hogy fél egy és egy között állt be a halál, de az oka ismeretlen. Azt mondta, hogy ő boncolást javasol.

– Felboncolják?

– Mondtam, hogy én egyedül nem dönthetek, hárman vagyunk testvérek, meg kell beszélünk.

Apám – s mint később kiderült, az egész család is – azzal próbálta vigasztalni magát, megkönnyíteni az . . . nem is tudom micsodát – szóval, hogy: enyhíteni a fájdalmát, hogy neki, öreganyámnak, a Mamának, Szabó Ilonának, özvegy Szabó Sándornénak, született Barsi Ilonának is jobb ez így, hiszen nyolcvanhat éves volt, beteges, cukorbeteg, asztmás, mindene fáj . . . Ő is mondogatta már egy ideje, hogy rajta már csak a sárga föld segíthet, meg azt is, hogy:

– Jaj, mikor halok már meg?

Meg hogy:

– Nekem is, nektek is jobb lenne, ha már nem lennék.

Sovány vigasz, s én nem is tudtam, nem is akartam elfogadni ezt. Ott ültem, alig múlt két hete, hogy betöltöttem a húszat, s Andreas Samnak éreztem magam, mert ez volt az első közvetlen találkozásom a halállal. Mert Robi halála is megrázott, alig két hónappal később pedig Icu nénit is eltemették. Az ő halálát meg se merte mondani a Mamának a család. Neki, a Mamának is jobb ez így! Jobb? A halál az mindig szörnyű, csak mi, a háborús hírek közepette hozzászoktunk, csak üres számadatokként éltük meg a meggyilkoltakról és lemészároltakról szóló beszámolókat. Meg a II. világháború utáni nagy vérengzések a Vajdaság magyarlakta településein, amikor megtizedelték a létszámunkat, az előttünk járó nemzedékek létszámát, a „felszabadító” partizánok (mert ezekre az eseményekre csak most derült fény, csak most szabad beszélni róluk . . .) –, de most, ahogy a leheletével megérintett bennünket a halál, a pofánkba fújta pipafüstjét, minden valahogy más volt, egyből más dimenziót kapott minden. Ki mondhatja meg, ki döntheti el, ki ítélt meg, hogy mi a jobb? Betegeskedni, nehezen, de mégiscsak ÉLNI, vagy MEGHALNI? A zenében is tőlem mindig távol álltak az olyan rockerféle mottók, hogy

„HALJ MEG FIATALON!“. A Mama persze nem halt meg fiatalon . . .
Hogy szép kort élt meg? Nyolcvanhat, nem is rossz. Bár a százhusz sem lett volna az.

Könnyzacskóim felduzzadtak.

– Majd megsiratsz te még engem – mondta néha veszekedéseink alkalmával.

– Igazad lett, Mamám! Itt van, sírok, sírok! Sírok! Sírok!

Aztán, ahogy egy kicsit beszélgetni kezdtünk, ahogy elterelődött a szó, ahogy elterelődtek a gondolatok, megenyhült, megtört a levegő, a feszültség, a könnyek is cserbenhagytak, s remegésbe váltottak át.

– Mikor lesz a temetés? – kérdeztem.

– Holnap, fél kettőkor – felelte apám.

– Nekem meg előadásom van holnap.

– Hányra kell Szabadkán lenned?

– Ez nem Szabadka, hanem Újvidék. Négyre.

– Nem leszel ott.

Hajni mesélt egyszer egy színésznőről – nem emlékszem már a nevére –, aki úgy játszott le este egy komédiát, egy bohózatot, hogy aznap délután halt meg az anyja. Úgy mondta ezt el nekünk, hogy ez bizony egy ilyen szakma: nincs ünnep, nincs szomorúság – neked a színpadon nevetned kell, boldognak kell lenned, örülnöd kell, akkor is, amikor ez a legnehezebb, és éppen mindenhez volna gusztusod, csak ehhez nem, mert a néző nem kíváncsi a privát nyomorodra, nem érdeklí, mit érzel, elvárja, hogy szórakoztasd, hogy megnevettesd, akkor is, ha épp meghalt az anyád vagy ha te vagy halálos beteg – SHOW MUST GO ON! Túl morbid gondolat volt ez akkor. Túl morbid ez most is. Talán máskor is. De akkor már döntöttem: ott leszek a temetésen.

– Mit fogsz csinálni? – kérdezte apám.

– Felhívom a színházat, és szólok, hogy küldjenek értem egy kocsit.

– Lehet azt úgy?

Nem tudtam, hogy lehet-e. Csak a döntés született meg bennem. Küldjenek értem egy autót, vagy játsszák le nélkülem, vagy mondják le az előadást. Találja fel magát a színház . . . !

Megcsörrent a telefon. Bent vettem fel öreganyám szobájában, de a kagylóval a kezemben kivonultam egészen az ajtóig. Margit néni telefonált.

– Holnap jövök, de az állomásról nem hozzátok, hanem a Józsiékhöz megyek – mondta.

Tenyeremmel letakartam a kagyló mikrofonját, és apámhoz fordultam:

– A Margit néni tudja már?

– Jön a Margit? – kérdezett vissza, mert úgy látszik, nem értette a kérdést, de nekem ez is megfelelt, mert ebből meg én értettem, hogy a válasza – igen.

– Érted, amit mondok? – kérdezte Margit néni.

– Hogyne érteném?!

– Mert nem mindig szokták érteni telefonon, amit mondok.

Alig tettem le a telefont, Magdi felállt.

– Megyek – mondta.

– Én pedig megfürdök – szólt apám.

– Én meg akkor felhívom a színházat.

Apám kikísérte Magdit.

– Nem akarlak föltartani.

– Nem tartasz föl. Én hívtalak, mert nem akartam egyedül lenni.

Mikor apám visszajött, én épp nyitottam az ajtót, hogy belépjek a szobába. Ő meg azt hitte, hogy onnan akarok telefonálni.

– Miért nem ülsz be a másik szobába?

– Oda fogok, csak itt van a táskám.

Bizonyára kegyeletsértésnek vette volna ő is, ha onnan, halott nagymamám, az ő édesanyja holtteste mellett ülve intézem az ilyen ügyleteket. Én is annak éreztem volna, tiszteletlenségnek, s bizonyos értelemben akár szentségtörésnek is.

Nem volt a táskában a határidőnaplóm (milyen hülye elnevezés!?), s ez azért nehezítette meg a dolgom, mert az összes telefonszámot abban tartom feljegyezve.

– Tudom én a színház számát.

– Tudod?

– Harmincnyolc . . .

– Az Szabadka, de nekem most Újvidék kell.

– Az is megvan.

Előkereste a régi telefonkönyvet, s a borító belső oldalára felírva valóban ott volt a telefonszám. De nem sokra mentem vele: a társulat Pancsován vendégszerepelt a Szomorú vasárnappal. Mindenesetre hagytam egy üzenetet az ügyelőnek, hogy hívjon fel, ha visszaérnek. Felhívtam anyámat is. Megörült nekem, jókedvűen fogadott.

- Hazaértél?
- Igen.
- Hogy áll a fogad?
- Oké. De figyelj . . . Meghalt a Mama . . .

Később meg Kati hívott. Meg akart kérni, hogy hívjak fel egy számot Szabadkán, mert ő Topolyáról sehogy sem bírta megkapni.

- Fölhívod?
- Hát, föl . . . Figyelj . . . Meghalt öreganyám.
- (. . .) Akkor semmi. Nagyon sajnálom. Ne haragudj!
- Jó, fölhívom.
- De nem, csak kényelmességből akartalak megkérni . . .
- Nekem is csak jót tesz, ha egy kicsit mással foglalkozom.
- De nem . . . Mikor?
- Délelőtt.

Végül nem akarta, hogy betelefonáljak Szabadkára. Apám akkor már a kádban volt. Bevonultam hát a szobámba. Megálltam az asztalnál. Az járt a fejemben, hogy Freddie meghalt, Klaus Kinski meghalt, de kettejük halála, még ha nagyon szerettem is azt, amit ők csináltak, mondhatni, a tisztelőjük és rajongójuk voltam, s valóban megrázott a halálhírük, az mégis valami egészen másfajta érzés volt. Most meghalt a Mama, s neve egy lesz csak a vasárnapi Magyar Szóban a között a rengeteg gyászjelentés, megemlékezés, utolsó búcsú, köszönetnyilvánítás között, csak egy lesz abban a rovatban, amelyet tiszta szívemből gyűlöl egy olyan magamfajta kisfiú, amilyen még alig néhány évvel ezelőtt is voltam. Akárcsak az utcasarkon orvul meggyilkolt és kirabolt (ami ebben az esetben már csak a bajok kisebbike) gyanútlan járókelő is csak egy apró kis hír lesz valamely vidéki lap utolsó oldalán, pedig hát tele volt tervekkel, hiszen nincsenek emberek tervek, vágyak, szerelmek, célok, lehetőségek nélkül; mert lehet, hogy épp a barátnőjének indult egy csokor virágot venni, vagy a kisfiának egy mesekönyvet, az édesanyjának gyógyszert a patikában, vagy saját magának egy új cipőt, mert a régi már elkopott . . . Vagy ha egy száguldozó örült gázolta el . . . Vagy ha autója elé vette magát egy öngyilkosjelölt – ő akkor is gyilkos. Ugyanúgy megtörik valami benne, az életének nevezett folyamat megszakad. Nem lehet könnyű elviselni ezt az érzést. S azzal, hogy börtönbe csukják, még mindig jobb, mintha halálát lelte volna a balesetben . . . De ez is hülyeség (de még mekkora!), hiszen, akit börtönbe csuknak, gyakorla-

tilag az is megszűnik létezni a kinti világ számára, ő sem faktor, ő sem lehet tényező többé egészen a szabadulásáig, szabadlábba helyezése után pedig hasonlatos lesz azokhoz, akiket hosszabb, esetenként évekig is tartó hibernáltság után ébresztenek fel, mint akiket hosszas befagyasztottság után kiolvasztanak, hiányoznak – nem az életükből! – a tudatukból, az emlékeikből az időközben eltelt évek, évtizedek, s a világ mai fejlődési tempója mellett már egyetlen ilyen kimaradt esztendő is végzetes lehet. De talán fel sem foghatjuk igazán, hogy mi mindent jelent, mi mindent is foglal magában az az egyetlen gyatra kis szócska, miszerint: ÉLET – s azt sem, hogy mennyi minden ér véget drasztikusan és durván, amikor azt mondjuk, halál, amikor azt mondjuk, „meghalt”, amikor azt mondjuk „nincs tovább”, amikor azt mondjuk, „jobblétre szenderült”. . . Még ha nyolcvanhat éves is volt valaki. Mint a Mama . . . Felfoghatatlan az a rengeteg érzés, folyamat, cselekvés, történés, törekvés, véletlen, vágyakozás, szerelem, szeretet, hobbi, gondolat, nüansz, remény, bátorság, bátortalanság, hit, bizalom, átok, vesződség, áldomás, éhség, veszély, veszélyeztetettségérzés, boldogság, műveltség, gyász, zörej, hangulat, bosszúság, bosszú, bosszúvágy, fanatizmus, kétség, félelem, rettegés, gyávaság, tisztelet, nagyképűség, badarság, butaság, szomjúság, feledés, adomány, jótékonyság, galádság, groteszk virág, hősi vívmány, ősi hős vér, öntudat, végtelen számú izmus, számlálhatatlan bűn és bűntudat, bűnbánás, bűnhődés, önmegadás és önfeladás, árulás, megaláztatás, tengernyi, sőt óceánnyi könny, megannyi közöny, fulladás, betegség, cukorbetegség, asztma, gyógyulás, gyógyyszer, kúra, inhaláció, a betűk könyvekbe írt végtelen sora, a zene örök dallama, a színek és formák áttetsző fátyla, örök ízek, szagok, bűzök, illatok, tréfa és száguldás, száanalom, szenvedély, rándulás, görcs, tövis, kenotáfium, szenvedés, kíntás és megkínóztatás, vallás, félreértés, színvonal, hang, szó, álom, tükörkép, karcsapás, ármány, megtestesülés, testet öltés, bukás, rágalom, áradat, örület, kín és keserv, divat, hóbort, ártalom, köszvény, dac, páratlanság és pártatlanság, parttalanság, őszelő és télutó, kegyelet és kegyvesztés, azonosság-tudat, ami egy-egy újabb születéssel minduntalan létrejön, és halálonként veszik ki a világból, hiszen mindez csak elenyésző, apró vázlata annak, ami az embert a testen túl (fej, fül, száj, orr, áll, fog, kar, tenyér, kéz, mell, méh, gyomor, bél, vese, tüdő, köldök, hónalj, haj, szakáll, bajusz, fanszörzet, csikló, here, hímvessző, gyomor-száj, méhnyak, méhszáj, epe, víz hólyag, máj, nyelv, petevezeték, húgycső,

szájpadlás, kemény szájpad, lágy szájpad, diafragma, agy, agyvedv, erek, vér, szív, artéria, kapilláris, nyál, láb, comb, alsó lábszár, lábfej, ujjak, köröm, talp, fenék, végbél, ín, torok, nyelőcső, légutak, izmok, sarok, csuklók, slejm, gerinc, patkóbél, vakbél, bélsár, retina, szemgolyó, hallójáratok és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább és így tovább, mert ez vagyok én, ez vagy te, ez ő, ezek vagyunk mi, ezek vagytok ti, ezek ők, this is what we are, this is what you are, this is what she are, this is what he are, this is what they are, to smo mi, to ste vi, to su oni, to su one & questions will be late . . .) képezi, amit a *lélek* szó jelent, amit az *élet* szó jelent.

Ott álltam szobám közepén, és valójában mintha semmit sem értettem volna, a kassáki százas kisgyermek testesült meg bennem ott helyben, belém olvadt, transzformálódott a formám adta mintára, s én pedig az ő alakját öltöttem magamra. Andreas Samként álltam ott, de Josef K. is voltam egy személyben és egy időben, egy banális matematikai összeadás végeredményeképp:

Prométheusz + Mao Ce-tung = én;

én x Debbie Harry = Mama;

Mama – Kati = cosinus Lolita;

Lolita : Manchester United = én!

Ott állt a szekrény szélén a Mama régi imakönyve. Már régebben elkértem, elvettem tőle. Most felemeltem és fellapoztam. Valami olyasmit kerestem benne, hogy Ima halottakért, Ima az elhalálozottakért, Ima szeretteink lelki üdvéért, Ima a távozottakért, de semmi erre utalót sem találtam. Magamtól kell hát imát mondanom, egy esti imádságot nagyanyámért, lelki üdvözléséért.

– Istenem, adj erőt hitemnek, adj erőt hinnem tebenned, engedd meg, hogy hihesselek, mert rossz voltam hozzád és rossz voltam a Mamához is, mindenkire rossz voltam, akit csak ismerni véltem, vétkeztem barátaim és szeretteim ellen, hazudtam, loptam, paráználkodtam, és nevedet ok nélkül a szájamra vettem, szidtalak és gyaláztalak, átkoztalak is. Átkaimat terád tévedésből és gabságból szórtam. Engedd most mégis megtérnem tehozád, engedd hinnem jószágodban, könyörületességében és türelmedben. Életkedvem, reményem add vissza most e nehéz órában, mert ha valamikor, akkor most van igazán szükségem erre.

Szükségem van rád! Lásd, házunk megürült, hiányzik belőle egy élet, hiányzik belőle egy lélek, mely vákuumot hagyott maga után. Istenem, adj lelkének erőt a felemelkedéshez, adj lelkének elég erőt a megbocsátáshoz, add meg neki önmagad, mert ő igazán rászolgált szeretetedre. Add meg neki, hogy szeressék a síron túl is, még tovább, hogy szereteteivel a mennyek országában egységre leljen, s add, hogy szeretetre találjon, szeretetében a megbocsátást ismerje fel és nevetve nézzen le onnan reám. Én válasz nélkül is érezni fogom azt!

– „Kövessd a tanácsaimat, ó, Hűség. Mondd meg a népnek, hogy a hit ereje erősebb az érzek csalatkozásánál, hirdesd fennszóval, hogy mindenki hallja. És mond meg nekik, hogy mindenkinek halljanak téged: egy az Isten, és az ő neve Elochim, és a Fiúisten is egy, a neve pedig Jézus, és egy a hit, ez pedig a keresztény hit. Az pedig, aki a szemed láttára szállt fel a felhők magasába, a mágusnak nevezett Simon, a szakadár és Isten tanításának megcsúfolója, valóban önnön akaratának erejéből és önnön gondolatainak erejéből szállt fel, és most ott repül, láthatatlanul, a csillagok felé, a kétkedés meg az emberi kíváncsiság hajtóerejével, ámde ennek van határa. És mond meg nekik, fennszóval, hogy mindenki hallja, hogy ez az erő és hatalom is tőlem való, mert én engedtem meg, hogy megkísértse csodatetteivel a keresztény lelkeket, s ekképpen megmutassam nekik, hogy nincsenek csodák, és nincs hatalom az én hatalmamon kívül. Ezt mond meg nekik, és ne félj.” (Danilo Kiš: A holtak enciklopédiája – Simon, a mágus. Borbély János fordítása.)

Egy kedves kép jelent meg előttem. Valahol, nem tudom hol (háttér sem volt), öreganyám lelke épp megérkezett, öregapám pedig ott várt reá. Mindketten fiatalkori alakjukat viselték, fehér színű ruhákban voltak. Boldognak látszottak, s mint egy galambpár, kirepültek a képből, látomásom kamerája pedig nem tudta tovább követni őket.

Ott álltam most már az asztal másik oldalán, de még mindig a szobám közepén, kezemben az imakönyvvvel, és könnyzacskóim ismét teleszaladtak. Elhatároztam, hogy versbe szedem imámat – hexameterekbe. Itt az eredmény (a vers azonban még távolról sem kész, ez itt csupán egy piszkozat, abból is csak részlet):

Istenem, enged hinnem létedet, adj nekem újból
élethez s a reményhez erőt, mert házunk, ím, megürült ma,
elszállt most közülünk egy idős élet – a cipőjét

utcánknak pora nem lepi többé, s láb bele nem lép,
 testet nem takar ősi ruhája, levest kanalával
 senki se mer, keze nem simít arcot – csak a csend vár,
 mert szótlan a sóhaj házunkban ma, s a szó is halkabb, halkan
 mozdulunk, és
 suttogás az ebéd, csendesen várunk és némán figyelünk, elhalkul
 reményünk, s az
 indulat is csendes, nálunk a zaj, a lárma is néma marad.

Most másodszor sem sírtam. Nem tudom, miért s hogyan, egyszerűen nem eredtek el a könnyeim.

– Majd visszasírsz te még engem!

– Itt van, Mama, sírok, nem látod? Sírok, sírok!

. . . a zaj, a lárma is csendesebb ma!

Hallottam, hogy apám kijött a fürdőszobából. A konyha felé indultam.

– Kész vagy? – kérdeztem.

– Igen – válaszolta.

Ahogy beszédbe elegyedtünk (beleelegyedett velem a beszédbe – ahogy Zoli mondta a múltkor), elmondta, hogy az orvos nem bírt itt helyben kiadni valami papírt, amire pedig szükségünk lesz, s ezért fél ötre be kell menni az elsősegélyhelyre, a mentőszolgálatra. A mentőorvos ötig van ügyeletben, addig viszont nem viszik el a holttestet, amíg ezzel az okirattal nem rendelkezünk. Apám azt is elmesélte, hogy az egyik ápolónő meg azt tanácsolta, hogy ha csak reggel jönneek érte a hullaszállítók, akkor éjszakára tekerjük be a Mamát egy lepedőbe, és tegyük ki az udvarra.

– Hát ezek nem normálisak!!! – robbant ki Kati, amikor ezt elmeséltem neki.

– Hát nem!

– Meg a paphoz is el kell majd mennem – tette hozzá apám.

Kicsit később bevágódott a két nagybátyám. Az már úgy öt után volt. Mérgesen mesélték, hogy ötre ott voltak, de az orvos már elment.

– Ezek előbb leváltották egymást!

Ezek szerint tehát úgy állt a helyzet, hogy a Mama reggelig még otthon marad, de aztán Józsi bácsinak eszébe jutott valami. Felhívta telefonon a mentőszolgálat valamelyik főnökét, s az pedig intézkedett, hogy kijöjjen ez az új doki, és ő is megállapítsa a halál beálltát.

- Főztek egy kávét? – kérdeztem.
- Igen, lehet.
- Jancsi bácsi?
- Hát főzz.
- Apu, te kérsz?
- Igen, igen.

Közben azon töprengtem, hogy titokban, senki meg ne sejtse (még apám se!), elteszek majd néhány apró, kevésbé jelentős dolgot emlékebe. Alig néhány éve kértem el a Mamától, szintén emlékebe, a Tata, szóval öregapám subasapkáját. Észrevette ezt egyszer Robi a szekrényben – mert jól látható helyen tartottam a vitrinben, a szerzőik neve szerint szépen ábécé sorrendbe rendezett könyvek előtt (a rendszerezésben Mari volt a segítségemre), hogy ha már emlék, akkor mindig láthassam, mindig szem előtt legyen – és elkérte, mert hideg telünk volt abban az évben is, s ő, lévén állatorvos, munkaideje legnagyobb részét a szabadban töltötte, gyakran motorozgatva, amikor házhoz hívták, s csak jobbik esetekben tartózkodott istállókban, ólakban, aklokban, a rendelőben vagy az irodán. Robi halála után gondoltam rá, hogy esetleg visszakérem, de akkor ezt is szemtelenségnek, tiszteletlenségnek éreztem volna a halottal és a legközelebbi hozzátartozóinak fájdalomával szemben. Meg persze, hát ugyanúgy az ő nagyapja is volt a Tata, akárcsak az enyém. S különben is, egyrészt az esetleges sértődésektől is tartottam, másrészt pedig nem akartam megbolygatni, felsérteni Jancsi bácsi, Icu néni és Feri unokatestvérem (Robi öccse) friss sebeit. Icu néni halála után pedig már direkt pofátlanságnak tartottam volna ilyesmire egyáltalán még csak gondolni is.

Először arra a lepedőre és pokrócra gondoltam, amelyiken öreganyám épp feküdt, meg az imént, amikor a táskámért mentem be a szobába, láttam az ágy mellé kikészített ómódi, masszív barna cipőjét is – ezt a kettőt szántam emlékebe magamnak.

Aztán attól is tartottam, hogy nagybátyáim összevitatkoznak majd a meglehetősen szerény hagyaték, örökség felett, mert ők aztán igazán értenek az ilyesmihez. Emlékszem, egyszer (még gyerekkoromban) a karácsonyi vacsoránál vesztek össze különleges ügyességgel azon, hogy van-e hal a Tiszában, vagy sem. Persze, ez csak az ürügy, a kiindulópont volt, s csak annyiban ok, hogy Józsi bátyám rácáfolt Jancsi bácsira, s ebből az ellentmondásból, az esetlegesen tévesen (talán a kelleténél

magasabban . . .) intonált kijelentésből pattant ki a szikra, ami aztán pillanatok alatt olyan erdőtüzzé fajult, hogy (mivel szemben ültek) egymást akarták kiszedni az asztal mellől, felpattanva szorongatták és rángatták egymás gallérját s grabancát a paprikásos fazék, a friss teríték és az ünnepi evőeszközkészletünk felett, s apámnak csak azzal sikerült lehűteni őket, hogy felhívta figyelmüket a Mamára:

– Legyetek tekintettel anyánkra!

János bátyám elengedte erre a Józsi bácsi szorosán megmarkolt grabancát, amaz meg az előzőnek önvédelmi célból leszorított karját, s mindketten – persze, csak egy jól és dramaturgiaiag hatásosan közbeiktatott farkasszemet nézéssel fűszerezett hatásszünet után – visszaültek a helyükre. Mi Ferivel, amint megláttuk, hogy mi történik, felpattantunk a helyünkről (az asztalfőn osztoztunk), s bárminemű megbeszélés vagy egyeztetés nélkül a szobámba vonultunk – kvázi játszani –, de elmenőfélben azt még volt időnk konstatálni, hogy az ebédlőn kínos és feszült csend lett úrrá, amit csak öreganyám halk, visszafojtott pityergése tört meg időről időre:

– Jaj, hogy fáj az nekem, hogy a fiaim ennyire nem szeretik egymást.

Mondom: karácsony volt, szenteste. Többé aztán – persze mindig valami egészen más kifogással: a Mama betegségére hivatkozva, vagy a pénztelenségre hárítva a felelősséget, esetleg csak annyival intézve el, hogy apámnak túl megterhelő lenne összehozni a nagy családi összejövetelet – nem is voltak nálunk nagy karácsonyi vacsorák és más vendégeskedések, s bár nem tudom, már nem emlékszem hogyan, de még a születésnapjaimra is olyan megoldást kellett találni évről évre, hogy nagybátyáim elkerüljék a találkozást.

Gyerekeffel persze nem is értettem igazán, hogy lehet összeveszni ennyire a halak miatt, de aztán apám megmagyarázta egyszer, hogy távolról sem a halakról folyt ott a szó, s az csak arra volt jó, hogy valamin kipattanhasson a vita. Amikor (egy bő fél esztendővel korábban) Józsi bácsi új fáskamrát emelt az udvarában, tíz-húsz centiméternyit átnyúlt, Jancsi bácsi szerint azonban félméternyit elvett az ő portájából – ugyanis a nagybátyáim szomszédok, együtt építették fel annak idején ikerházukat.

Szerencsémre azonban most semmi ilyesmi, rég volt karácsonyok hangulatát felidéző hajbakapás és halhelyzet-megvitatás nem történt. S ami éppenséggel kikökkentett, épp az volt, hogy egyáltalán semmi sem történt – úgy értem: érzelmi vonalon. Nagybátyáim bár valóban szomo-

rúaknak látszottak, a puszta ügyintézésen kívül semmit se tettek, ami . . . Hát, magam sem tudom, mi lehetett volna az, de néha-néha még egy-egy mosolyt is megengedtek maguknak, s Jancsi bácsi – mint mindig máskor is – most is nagy hangon beszélt. Akkor és később is, meg másnap ugyancsak elmondta még többször is, hogy ő már kezdi megszokni, vagy már meg is szokta, de lényegében nem új dolog neki az ilyesmi, nem új dolog neki a halál, környezetének, szeretteinek, rokonainak a halála, hiszen van már benne tapasztalata: Robit, a fiát vesztette el, Icu nénit, a feleségét vesztette el, s most a Mamát, az édesanyját vesztette el. Azon is töprengtem, hogy mi lehet a szörnyűbb: ha az ember az édesanyját veszíti el, vagy amikor a gyermekét. Egyik sem lehet kellemes, annyi fix!

Nagybátyáim kibékülése is Robihoz fűződik, mert – hál' istennek – van az embereknek egy olyan jó tulajdonságuk, hogy a bajban, s legfőképp a közös, mindkettejüket érintő baj esetén (habár ez csak részben volt az, de mégis . . . ; mert, ugye, egy igen közeli rokon súlyos betegsége az azért minden esetben minket is érint, s még ha tiszta szívéből és teljes erejéből meg is próbálna tán közömbös maradni, közömbösen reagálni az ilyesmire valaki, részben az az ő baja is; ebben az esetben azonban – megint csak: szerencsére – senkinek esze ágában sem volt közömbösnek maradni, ilyen szituációval, mivel nem forgott fenn, nem is találhattuk magunkat szemben) képesek félretenni minden veszeke-dést, gyűlölködést, acsarkodást (ahogy annak szép dicső, antik idejében az egymással állandóan viaskodó és acsarkodó, egymással folyton folyvást háborúzó ógörög városállamok is együttes erővel szálltak szembe a közös ellenséggel . . .), s a józan ész szavára hallgatnak – ha kell, hát részegen is. Mikor Robi először megbetegedett, s hirtelen Szegedre vagy Pestre (nem emlékszem már pontosan, hogy hová . . .) kellett volna vinni gyógykezelésre, kiderült, hogy lejárt az útlevele, s hirtelen rémületében, mintegy pánikban is, Jancsi bácsi sírva szaladt át a szomszédba, hogy megkérje bátyját, segítsen, intézkedjen. Józsi bácsinak ugyanis igen jó, úgymond messzire nyúló kapcsolatai voltak, s vannak még ma is, nyugdíjba vonulása után is, s ő akkor el tudta intézni, hogy az egyébként a bevett szokás szerint akár egy hetet is igénybe vevő procedúrát a rengeteg futkosás és a bürokrácia akadékoskodásának mellőzésével másnap reggelre (tekintve, hogy az eset este történt), nem egész tizenkét

órán belül elintézzék, s hogy az útlevel időre kész legyen. Csak hogy tudd, hogy milyen ember is az én nagybátyám . . . !

Józi bátyámnak ezek a felhőkarcolókkal felérő vagy talán még azokat is megszegyénítő kapcsolatai onnan erednek, hogy a háború után fináncként dolgozott (nem lehetett egy népszerű egyéniség . . .), majd pedig a helyi regionális lap fő- és felelős szerkesztője lett. Nagy a gyanúm, hogy főleg a nyugdíjaztatását megelőző egynéhány esztendőben már nem nagyon rajongtak érte a munkatársai, avagy ugye, a beosztottjai. De én annál inkább, s érdekes, hogy abban a pillanatban, ahogy nyugdíjba ment, elkezdtem bedolgozni ehhez a laphoz. Ő is utalt erre egyszer:

- Amíg én ott voltam, nem írtál, most meg, ahogy eljöttem, hetente írod a cikkeket . . . !

De – talán: sajnos – mást is mondtak az akkor még újságírónak induló és annak is szánt ifjú titánnak bent a szerkesztőségben:

- Csak nehogy olyan légy, mint a nagybátyád volt!

Nem igazán értettem ezt akkoriban, de nem is érdekelt különösebben, nem is törődtem a dologgal. Tény viszont, hogy ama csúfos joghurtforradalmaink idején egyszer őt is bevádolták. Aztán megúszta. Nemcsak a rokonság miatt (fogalmam sincs, hogy kinek vagy minek a hatására, a hogyanjára meg pláne . . .), de mivel én már akkor is tömény undorral és kötelezően, egyszersmind következetesen csakis egy-egy kiadós hányinger kíséretében hallgattam a különféle mítingekről szóló híreket, s plusz még amikor Mitóval és anyámmal Szabadkára is elmentem egy ilyenre (még annak ellenére is, hogy apám határozottan kifejezte nemtetszését emiatt), s ott aztán volt bőségesen lehetőségem és alkamam, de legfőképp indíttatásom gyűlölködő viszonyba kerülni mindezekkel a politikai áramlatokkal. Volt tehát alkalmam annyira megundorodni az egésztől, hogy amikor Zentán kötelező jelleggel kivezényeltek bennünket a középsuliból mítingelni a főtérre (Zentának nincs is igazi főtere . . . !), a városháza elé, s igazolatlan órákkal fenyegették meg az esetlegesen távolmaradókat, én Anitát (akkori szerelmemet) elhívtam a parkba, hogy habár minden egyes szó elhallatszott odáig, legalább fizikai valómban fejezzem ki távolállásomat attól az ocsmányságtól, ami az alkalmi emelvényen zajlott, s ami a technikának köszönhetően a hangszórókból is áradt, s hogy időközben mi számunkra sokkal jelentősebb dolgokkal foglalkozunk.